
УПОРЕДНА АНАЛИЗА ПРИВАТИЗАЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ И У МАЂАРСКОЈ

УДК 338.246.025.88(497.11)(439)

Оригинални научни рад

Себастијан Стантић*

Сажетак

У овом раду аутор посвећује пажњу процесима приватизације током транзиционог периода у Србији и Мађарској. Тачније, пореди процесе приватизације у овим двома земљама са приближно истом територијом, популацијом, привредном снагом користећи компаративну анализу докумената који су регулисали процес приватизације у кључним сегментима или још увек стварно или потенцијално утичу на даљу приватизацију државне и друштвене својине. Аутор је посебно користио и квантитативне методе како би обрадио одређен податке од стране Европске банке за обнову и развој у овом контексту. Док у српском случају, аутор анализира приватизацију испитујући консекутивносве владе након 2000. до данашњег дана, у мађарском случају анализу зауставља закључно са 2004. годином, имајући у виду да је Мађарска 2003. године ушла у Европску Унију и тиме фактички завршила процес транзиције.

Кључне речи: приватизација, транзиција, нова јавна управа (НЈУ), државна имовина, реприватизација, приватни сектор, корпоративно управљање.

Увод

Приватизација је једна од најзначајнијих процеса у трансформацији планске привреде у тржишну, поред тога представља и значајан вид прерасподеле послова у друштву. Наиме показало

---

* Аутор мастер Факултета политичких наука Универзитета у Београду

се да и у земљама са капиталистичком привредном системом да актери приватног сектора успешније управљају не само комерцијалним предузећима него у неким случајевима и предузећима које пружају јавне услуге. То вишеструко важи у транзицијским земљама где су државна предузећа деценијама пословала на не-тржишни начин. Из угла нове управе важно је растерити државу од вршења комерцијалних делатности како би она могла да концентрише своје капацитете на основне задатке. Што је у складу са захтевом Европске Уније да кандидати за чланство повећају своје административне капацитете ради што ефикасније интеграције *acquis communautaire* у домаћи правни поредак. У истраживању ћу корисити компаративну анализу правних аката које су регулисали и регулишу још увек процес приватизације. У овом поглављу ћу такође извршити анализу квантитативних података којима располаже Европска банка за обнову и развој.

Приватизација у републици Србији

*Период владе Зорана Ђиђића и Живковићеве владе
2000-2004*

Уколико желимо да истражимо приватизацију након 2000. година важно је да имамо на уму дешавања везаних за приватизацију са почетка и краја деведесетих година. Сматрам важним истаћи да се почетак приватизације у Србији не подудара са временским периодом, који ја сматрам за почетак транзиције. Наиме у Србији је почела приватизација још за време Анте Марковића, али је она била одлагана сукобима у бившој Југославији и неповољним економским трендовима у Србији за време 90 их година. Концепт приватизације са краја деведесетих година је основан на Закону о својинској трансформација из 1997. године и представља континуитет процеса приватизације са почетка деценије. Главне одлике су необавезност и радничко акционарство тј. приватизацију су подстицали тако што су повећане зараде су биле исплаћене у акцијама. „У Србији је до 2000. године приватизован мали део друштвеног и државног капитала. До јесени 2000. године процес приватизације је започет по моделу из 1997. године у око 350 предузећа, а завршен само у осамнаест. То су углавном била мања предузећа, са скромним капиталом, па је укупна вредност емитованих акција достигла само 12 милијарди ондашњих динара. Једино велико предузеће које је (делимично)

приватизовано је Телеком, где је 49% власништва прешло у руке СТЕТ-а и ОТЕ-а 1997. године.”¹

Након октобарских промена донет је нови Закон о приватизацији 2001. године чиме је нова Влада раскинула континуитет са претходним начином приватизације, јер је уместо радничког акционарства предвидела продају предузећа. „Закон је предвидео два конкурентска метода продаје: лицитацију за мања и слабија предузећа тј. аукцију и тендер за већа и боља, са потенцијалом проналажења страног инвеститора.“² Предности новог начина приватизације јесте мања атомизација власничке структуре, самим тим и ефикасније управљање предузећем, а такође морамо споменути и веће приходе у буџету. Са друге стране њене мане су мања социјална прихватљивост, што је и разумљиво у условима великих промена, нарочито на немирним просторима бивше Југославије. Транзиција и приватизација потенцијално носе у себи могућност за повећање друштвене неједнакости и стратификација сходно томе су неопходни социјални програми који циљају повећање социјалне мобилности. Законодавац је препознао овај ризик и зато су постојале „одредбе закона по којима су продавало 70% неприватизованог капитала, а што се тиче осталих 30% закон о приватизацији је предвидео да се поклони становништву. Запосленима се поклањало 30% акција у предузећима која се продају аукцијом, а 15% прихода од предузећа продатих на тендеру је припадало запосленима и 15% свим осталим грађанима.“³ „Додатна значајна новина јесте да је право покретање процеса приватизације дато надлежном министартству што је значило крај добровољности приватизације.“⁴ „Интересантно је да ни у закону о приватизацији, ни у уредбама владе о тендерима и аукцијама не стоји који су критеријуми који ће одлучивати победника у надметању. Тиме је Агенцији за приватизацију препуштено да одлучује о критеријумима у сваком конкретном случају. Досадашња пракса је показала да је код тендера Агенција користила три критеријума: понуђену цену и висину инвестиционог и социјалног програма.“⁵ „У првом периоду примене Закона о приватиза-

1 Бранко Радуловић, Стефан Драгутиновић, *Студија случаја приватизација у Србији*, Национална алијанса за локални економски развој, Београд, 2014.

2 Закон о приватизацији, Службени гласник Републике Србије, бр. 38/2001, члан 10.

3 Закон о приватизацији, Службени гласник Републике Србије, бр. 38/2001, члан 25, 45 и 49.

4 Закон о приватизацији, Службени гласник Републике Србије, бр. 38/2001, члан 16.

5 Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 192-193.

цији из 2001. године, решавање вишка запослених преваљивано је на купца. Како је све мањи број купаца био спреман да спроводи *ex post* реструктурирање уз издашне социјалне програме, решавање проблема вишкова је преузела држава. Након што је држава преузела обавезу да реши питање вишкова запослених јавила су се два проблема. Први проблем је што је смањење броја запослених било засновано на принципу добровољности због чега је смањивање броја запослених трајало веома дуго.⁶⁶ „За предузећа за која не би било реалних изгледа да нађу купца у садашњем стању предвиђен је процес реструктурирања као приватизациона припрема. Око седамдесет предузећа укључено је у групу за реструктурирање, а међу њима су РТБ Бор, Генекс, Зорка (Шабач), ИМР, ИМТ, Вискоза, Магнохром, Гоша итд. Две су основне идеје како да им се помогне: прво, да се нека од њих поделе на више предузећа и продају атрактивни делови, а у стечај пошаљу она која не нађу купца; друго, да се изврши отпис дела дугова према држави, како би им се вредност подигла изнад нуле. Међутим, спори ток реструктурирања ових година повећава шансу да се програм претвори у оно што никако не би требало да буде: резерват за лоша предузећа која се одржавају државним субвенцијама, из социјално-политичких разлога.“⁶⁷ „Током 2001. године није било приватизација стога што је током те године изграђиван нов регулационо-институционални оквир.“⁶⁸ „Поред захуктавања приватизације током прве половине 2002. године, премијер Ђинђић био је незадовољан темпом и у лето је затражио ванредне напоре и хиљаду приватизација до краја године. На челу Агенције постављен је Мирко Цветковић и повећана је брзина, а задржан квалитет. Укупан приход од продаје капитала у 1.382 предузећа изнео је за ове три године 1,5 милијарди евра.“⁶⁹ У овом периоду је продата Железара у Смедереву Ју-Ес Стилусу и Књаз Милош. Према подацима Министарства привредре Републике Србије Агенција за приватизацију је спровела 210 приватизација у 2002. години и 639 у 2003. години.

---

6   Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 194.

7   Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 201.

8   Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 186.

9   Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 194-196.

Период прве и друге владе Војислава Коштунице 2004-2008

У 2005. години дошло је до значајних промена регулативе. Агенција је добила право да самостално и врло лако раскида уговоре са купцима, уколико се не поштују одредбе уговора. Можда је судска процедура до тада била спора, али ова тежња за брзином и ефикасношћу доноси превелика права једној заинтересованој страни, а на рачун заштите права друге уговорне стране. Друго, у тежњи да неатрактивна предузећа учини атрактивнијим, законодавац је предвидео услован отпис државних потраживања према предузећу које се приватизује са циљем да му се обезбеди позитивна вредност и оно прода, а да се државни повериоци (буџет, комунална предузећа, државне банке итд) намире колико могу из приватизационог прихода.¹⁰ Трећа значајна промена јесте да је одредбама новог Устава Републике Србије из 2006. године укинута друштвена својина. Према подацима Министарства привредре Републике Србије Агенција за приватизацију је спровела 232 приватизација у 2004. години, 312 у 2005 години, 269 у 2006. години, 289 у 2007. години и 246 у 2008. години.

Период владе Мирка Цветковића 2008-2012

У овом периоду Влада је преузела бројне кораке да ревитализује приватизацију. 2010. године она је обновила своје напоре за приватизацију националне Авиокомпаније ЈАТ и најавила нови план реконструкције. У истој години Влада је најавила намеру да приватизује Телеком Србију. „Озбиљна приватизација јавног сектора избегава се са образложењем да се прво мора побољшати управљање, а затим заштитити интерес државе, јер није погодно да један облик монопола заменим са другим. Проблем у монополским предузећима постоји јер се обезбеђују средства одређеним појединцима и партијским касама, а истовремено представљају политичко упориште које чине запослени у таквим организацијама.“¹¹ Према подацима Министарства привредре Републике Србије Агенција за приватизацију је спровела 87 приватизација у 2009. години, 31 у 2010 години, 14 у 2011. години и 13 у 2012. години.

---

10 Борис Беговић, Бошко Мијатовић, *Четири године транзиције у Србији*, Центар за либерално демократске студије, Београд, 2005, стр. 204.

11 Славиша Орловић, *Политички живот Србије - између партократије и демократије*, Службени Гласник, Београд, 2008, стр. 260.

*Период владе Ивице Дачића и Александра Вучића владе
2012-2016*

2011. године неколико великих европских фирми је изразило сумњу да су њихови интереси били оштећени приликом приватизација у Србији, зато је Европска комисија је затражила да се пресипитају 24 спорне приватизације и да се извештај о резултатима испитивања достави назад у Брисел. 2012. године кривични поступци покренути су у случајевима: Мобтел, Це-маркет и Азотара Панчево. Европска комисија је исте године такође затражила да се обави детаљна истрага продаје Сартиде, Југоремедије, Мобтела, као и АТП Војводине, у коме је, постојала сумња да је оштећен улагач. ЕП је у групу сумњивих приватизација такође уврстио приватизацију Луке Београд, Националне штедионице, Новости, Ветеринарског завода - Земун, Керамике из Кањиже, Заставе електро, Технохемије, Срболека, Шинвоза, Просвете, Азотаре. „У 2014. години према студији Наледи о приватизацији у Србији је 155 предузећа у реструктурирању, а 419 се налази у различитим фазама приватизације.“¹² У експозеу мандатара Александра Вучића ја наведено да је у моменту доношења закона о приватизација 2014. године укупно 526 предузећа било у процесу приватизације, за две године продато 41 предузећа, а над 264 покренут стечајни поступак. У овом периоду је Смедеревкса Железара продата кинеском Хестилу и ЈАТ авиокомпанији Етихад из Уједињених арапских емирата. Почете су реорганизације великих државних система као што су ЕПС, Железнице Србије и Србија Гас. Решење још чекају фирме какве су Галеника, РТБ Бор и Телеком Србија. Србија се у свом споразуму са ММФ-ом обавезала на чврсто буџетско ограничење што у теорији значи да Влада више не сме да отпише дугове државних губиташа, а да субвенционише своје непрофитабилно пословање. Према подацима Министарства привреде Републике Србије Агенција за приватизацију је спровела 7 приватизација у 2013. години, 6 у 2014 години, 53 у 2015. години и 7 у 2016. години.

Приватизација у Мађарској

Период владе Јозефа Антал и Петера Борош 1990-1994

Већи део приватизације у Мађарској се одвијао у периоду од 1982. године до 1996. године. Ова анализа обухвата временски

¹² Бранко Радуловић, Стефан Драгутиновић, *Студија случаја приватизација у Србији*, Национална алијанса за локални економски развој, Београд, 2014, стр. 8.

период почевши од 1990. године, али морамо да опишемо основне одлике претходног периода како бисмо могли објективно да оцењујемо консеквенце тог времена на предмет анализе. „Економска реформа из 1968. године је успоставила сарадњу облика колективног власништва у пољопривреди и ситних приватних пољопривредника тј. успостављена је сарадња између колективне и приватне својине.”¹³ „1982. године је успостављено 9 нових правних облика за ситне предузетнике, који су осим у селима пружала шансу за предузетништво и у градовима и у прерађивачком сектору и у сектору услуга.”¹⁴ „Од 1983, креће процес спонтаних приватизација, који циља да велика предузећа и фабрика у државном власништву учини самосталнијим и на основу Закона о трговини из 1975. године претвори у привредна друштва. На основу закона о привредним друштвима из 1987. године предузећа и организационе јединице са већем самосталношћу су биле реорганизоване у акционарска друштва и друштва са ограниченом одговорношћу. Ова три процеса дају суштину припремног периода између 1982 и 1989. године.”¹⁵ “1989 године сва три процеса су ојачала. У оквиру спонтаних приватизација државна предузећа више не теже само независнијој управљачкој структури, него тадашње елите теже да „спасу“ државну имовину из државне својине. 1989. године Влада је покренула две одлучујуће приватизације, продају Тунграма Ценерал Електриксу и продаја осигурвајуће куће Хунгарије, Алианцу.”¹⁶ “Између 1990 и 1996 године, у другој етапи приватизације су се дешавале најзначајнији процеси целе приватизације у Мађарској. Ово је био суштински период за приватизацију, за наредну годину је остао само 7% почетне државне имовине одређене 1990. године. У трећој етапи приватизације између 1997 и 2003 године практично је завршена приватизација.”¹⁷ На јесен 1989 године је почео рад на покретању

13 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 13.

14 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 14.

15 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 14.

16 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 14.

17 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet,

приватизације под управљањем државе, израђен је закон о заштити државне имовине и основана је Агенција за државну имовину (у даљем АДИ). Парламент законе везане за ове области је изгласао у јануару 1990 године. У марту 1990. године је АДИ почела са радом. Са овим је затворен екстремни период спонтаних приватизација за време којег једва да је остало предузеће које није основано са страним или домаћим инвеститором као заједничко привредно друштво. „Влада је у августу 1990. године је израдила стратегију „Својина и приватизација“ где се залаже за нужно успостављање централне организације под управом Владе, која ће на основу јединствених критеријума и правила обавити приватизације државних предузећа и гарантоваће да приход буде уплаћен у буџет. Следећи ове мисли „Програм национале обнове“ донет у септембру 1990. године садржи следеће задатке у процесу приватизације: 1. Предлагање Закона претприватизацији; 2. Припрема више пакета предузећа за приватизацију у сарадњи са АДИ. 3. Доношење закона о приватизацији још на јесен 1990. године; 4. Доношење нових правила која подстичу иностране улагаче да учествују у приватизацији; 5 промена пореског система који више подстиче приватизацију.”¹⁸

За три године 300 милиона долара орбитног капитала је ушло у државу наспрам периода од 1972. године до 1987. године када је ушло свега 200 милиона долара орбитног капитала. За силазећу политичку и друштвену елиту, ширење предузетништва у овој мери је означио пут у бекство. Неспорно је да је спонтана приватизација имала одлучујући утицај на избегавање физичких сукоба за време смене режима. „Промену режима нова мађарска политичка елита није издејствовала оружјем и борбом, него мирним путем са преговорима. То политичко наслеђе је у случају приватизације значило, да је превасходно требало инострани капитал фаворизовати код продаје државне имовине, јер су они били нови актери који нису били везани за једнопартијски политички ситем.“¹⁹ „Наспрам свих напора приватизација је фактички стала, приходи од приватизације 1990. године су уплаћени у буџет једино од продаје ИБУС-а, што је био припремљено за време претходне владе. Ни претприватизација није напредовала

Budapest, 2004, стр. 14.

18 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 47.

19 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 20.

очекиваним темпом. Од 30-40 хиљада обећаних предузећа само је 11 хиљада било понуђено за претприватизацију, до краја 1991. године само 17% тих предузећа је продато. 1992 цео процес се убрзао, три четвртине предузећа је продато до краја 1992. године и 90% њих је продато до краја 1993. године.”²⁰ „Први велики међустранички сукоб у Влади са великом медијском пажњом је избио услед национализованог пољопривредног земљишта. Странка независних ситних пољопривредника и грађана у даљем (СНСП) се залагала за повратак на првобитно стање, тј. реприватизацију, али премијер Антал – уз подршку Уставног суда – се одлучио за обештећење. СНСП је привидно прихватила пораз, али нужно одустајање од сопственог политичког програма је отворило могућности за опозицију унутар странке, да користећи питање реприватизације покрене напад против коалиције зарад присвајање странке.”²¹ Антал је био свестан чињенице да држава није у могућности да направи потпуну реприватизацију са једне стране, са друге стране, прихватањем предлога мањег коалиционог партнера он би ризиковао да изгуби предност иницијативе. „За управљање државним предузећима за које је било намеравано да потпуно или делимично остану у државном власништву Влада је успоставила Повереника за државну имовину (у даљем ПДИ). Нужност ове институције су поткрепили са три стручна аргумента: 1.) за успешно функционисање државе, за обављање задатка пружања јавних услуга држава мора имати имовину; 2.) Други аргумент је базиран на нужности процеса приватизације, тј. Влада је сматрала да је за успешно темпирање приватизације потребно означавање круга трајне државне имовине; 3.) Трећи аргумент каже да је потребно поправљати значајан број фирми пред приватизацију за шта су потребна финансијска средства.”²²

Укупно у периоду од 1990. године до 1994. године организације задужене за приватизацију су конвертовале и продале државну својину у вредности од 310 милијарди тадашњих форинти, 55% прихода су платили инострани улагачи, а 45% домаћи. Приватизација се врши стално у овом периоду, приходе

20 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 48.

21 Körösenyi András, Tóth Csaba, Török Gábor, *A magyar politikai rendszer*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003 http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_a_magyar_politikai_rendszer/ch02s03.html , (приступљено 28.07.2015)

22 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 50.

су користили за оснивање организација неопходних за реорганизацију целе привреде (Мађарска банка за инвестиције и развој, Гаранције кредита АД), за реорганизацију привредних друштава, за попуњавање државних фондова (Фонд за светске изложбе, за запошљавање, за мала предузећа, за пољопривреду.) и за попуњавање буџета. „У првој етапи седмогодишње шок терапије је био на снази француски начин уређен строг закон о стечају, чија сама примена је већ потресла државни сектор. Претходна међусобна потраживања државних предузећа држава није отписала као штетно наслеђе планске привреде, него је још додатно укинула претходне државне кредите чиме је учинила државна предузећа нефункционалним.”²³ „Велики ниво камата, не ретко између 30-40 % је онемогућио лечење недостатка капитала додатним кредитима. Последица ове економске политике засноване на шок терапији јесте у суштини да су само инострани инвеститори могли да учествују у мађарској приватизацији.”²⁴

Период владе Ђуле Хорна 1994-1998

„На лето 1994. године на власт је дошла коалиција социјалиста и либерала, у њиховом споразуму се јасно каже да основно оруђе конверзије својинске структуре и решавање кризе државних предузећа јесте приватизација. Њена припрема и спровођење мора да се одвија брзо. Истовремено је у мају 1995. године донет нови закон о приватизацији, којим су успоставили Друштво за приватизацију и управљање државном својином (у даљем ДПД), у овом периоду приватизација скоро да није стала.”²⁵ У новембру 1994. године је израђена „Приватизациона стратегија Владе Републике Мађарске 1994-98 и она је била заснована на четири приоритета: 1.) Приватизација мора да омогући дугорочну економску политику, раст привреде, заштиту и креирање радних места; 2.) Приватизација мора да се оствари на основу тржишних вредности односно на основу понуде и тражње, али по могућности брзо; 3.) Приватизација омогућава ефикасно функционисање привреде уз

23 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 20.

24 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 21.

25 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 52.

осигурање одговарајућег нивоа капитала; 4) Мора се проширити круг државне имовине намењен за приватизацију. Детаљни принципи већ садрже да 1.) законом се мора регулисати круг државне имовине која мора се очувати делимично или потпуно као таква, имовина која није у овом кругу може да буде потпуно приватизована; 2.) Приватизација ће се превасходно одвијати за новац, у оквиру конкуренције, јер је то најједноставнији начин смањења дуга државе, и осигурања одговорности купаца; 3.) У недостатку заинтересованих купаца руководиоци и запослени предузећа могу да га купе. „У периоду између 1995-1996 у другој етапи шок терпаије, држава се одлучила за продају природних монопола у државном власништву иностраним инвеститорима. Продаја нафтне индустрије, индустрије гаса, предузећа за снабдевање гасом и индустрије за производњу електричне енергије страним купцима је значила да на место мађарског државног монопола долази или инострани државни или приватни монопол.”²⁶ „Иако продаја банака страним инвеститорима није била у изборном програму владајућих странака, ССД је избегавала да заузме став о овом питању, а МСП је био за приватизацију која би само докапитализовала банке уз очување већинског домаћег удела у власничкој структури банака. Приватизација банака се одвијала у овим условима. Банке које су изгледале стабилне и без потребне консолидације су могле да прођу кроз успостављање мешовите власничке структуре, уз избегавања ситуације да инострани инвеститор стекне већински удео. До 1997. године скоро свака комерцијална банка је приватизована.”²⁷ „Највећа “политичка бомба” је експлодирала на јесен 1996. године. На основу информација исказаних у медијима Тамаш Дојч, потпредседник ФИДЕСа у септембру 1996 године на парламентарној седници је говорио о тзв. Точик афери. Због афере дошло је до смене руководства јавног предузећа и министра задуженог за приватизацију. На предлог ФИДЕСа у парламенту је формиран анкетни одбор, у априлу због афере је председник ССДа дао оставку на страначке функције, за његовог наследника је био изабран Габор Кунца.”²⁸ ПДИ није завршила ни оне случајеве приватизације што је припремила АДИ. Практич-

26 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 28.

27 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 62.

28 Körösnéyi András, Tóth Csaba, Török Gábor, *A magyar politikai rendszer*, Osiris Kiadó, Budapest, 2003 <http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/>

на делатност ПДИ-а у суштини се није разликовала од делатности АДИ, и није прерасла у стварни холдинг. Била је неопходна промена економске политике и политике уопште да се њени капацитети, након обједињавања АДИ-а и ПДИ-а у ДПД, а самим тим и процес приватизације ојачају.

„Од целог износа страних директних инвестиција од 24 милијарди долара, само је једна четвртина дошла из приватизације и три четвртине путем гринфилд инвестиција. Главни разлог томе јесте да шок терапија у суштини није деловала путем приватизација, него је учинила привреду мађарске јако погодном за апсорпцију иностраног капитала.”²⁹ „Видљиво је да је половина државне имовине пописане 1990. године до 1996. године нестала; то се зове великим губитком имовине у модерној привредној историји Мађарске. Шоктерапија је креирала такав економски оквир у Мађарској, чије главне одлике су биле: висока инфлација, високе камате, јак закон о стечају, смањено домаће тржиште и потражња, и све јачи форинт.”³⁰

Период прве владе Виктора Орбана 1998-2002

На лето 1998 године је конституисана нова Влада у чијем програму пише да је приватизација у Мађарској суштински завршена, али стратегија о управљању државном имовином и процесом приватизације из 1999. године тзв. „Јака држава – слободна привреда“ је заузела став за даље смањење перманентне државне имовине коју је образложила са следећим аргументима: 1.) услед дејства процеса глобализације утицај појединих домаћих предузећа на макро економију се смањило; 2.) Пружање јавних услуга је могуће и без државних предузећа у овом сектору задатак, и државе је обликовање правила за одређивање цене и заштита конкуренције; 3.) Због придруживања НАТО алијанси је сврсисходно приватизовати предузећа из војне индустрије јер имају мало поруцбина од Војске; 4.) У сектору пољопривреде био је изнад

---

tamop425/2011_0001_520_a_magyar_politikai_rendszer/ch02s03.html , (приступљено 28.07.2015)

29 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 22.

30 Matolcsy György, “Privatizáció Magyarországon”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 24.

просека обим државне својине над пољопривредним земљиштем. Док је у претходном периоду било рационално очувати у државном власништву генетички вредан сточни фонд и производњу материјала за репродукцију, у међувремену су основана приватна предузећа у овом сектору која су на сличном нивоу квалитета и ефикасности 5.) На пољу истраживања и развоја је такође оправдано смањење државног удела у власништву, јер све више фирми имају у својој власничкој структури велике фирме из прерађивачке индустрије и индустрије услуга; 6.) Уколико приходи буџета то оправдају, могуће је смањење државног удела у МОЛ-у. У пракси скоро да и није дошло до приватизације, истовремено систем управљања државном својином је у дотад невиђеној мери централизован. Канцеларија тј. секретаријат владе је преузео управљање над ДПД-ом док је истовремено управљао имовином Трезора и Друштвеног осигурања. Поред овога је спроведена дотад невиђена ренационализација.

Период владе Међеси Петера 2002-2004

На лето 2002. године конституисана је социјално-либерална Влада, која је детаљно говорила о нужности даље приватизације и привлачења иностраног капитала. У складу са тим одредила је следеће циљеве: 1.) Мађарској је и даље потребан капитал и висока технологија, зато мора се подстицати улагање иностраних инвеститора, присуство мултинационалних компанија је важан чинилац стабилизације привреде Мађарске; 2.) Држава ће променом законодавног оквира даље поспешити функционисање Берзе у Будимпешти; 3.) Након брзог заврштека приватизације, имовину која остане у власништву државе, мора да служи квалитетном обављању задатка државе и не сме да буде предмет испољавања политичке моћи и не сме постати финансијска потпора разних политичких иницијатива за промену власти кроз коришћење нелегалне и алтернативне токове новца. У складу са тим ДПД је израдио 2002. године директиву за управљање државном имовином, која је садржала следеће циљеве: 1.) Наставак приватизације треба да доведе тога да ДПД-у остану само транспарентна предузећа од стратегијског значаја над чијом имовином ће бити ограничено државно управљање; 2.) Приватизација и управљање државном имовином мора да буде ефикасна и транспарентна; 3.) У процесу приватизације примењивање отворене конкуренције; 4.) Реструктурирање Мађарске Развоје Банке тако да она превас-

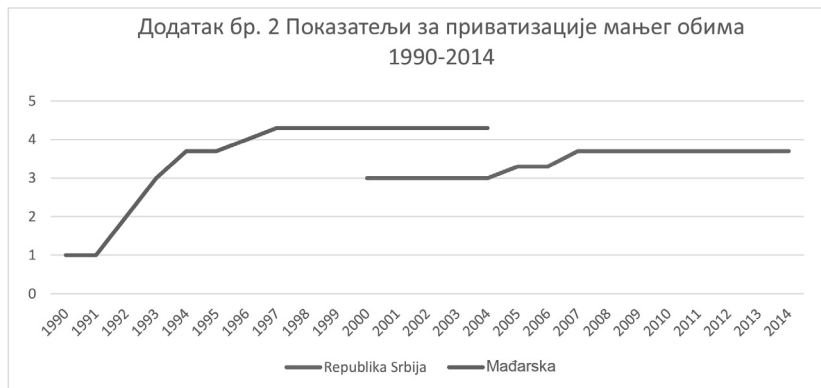
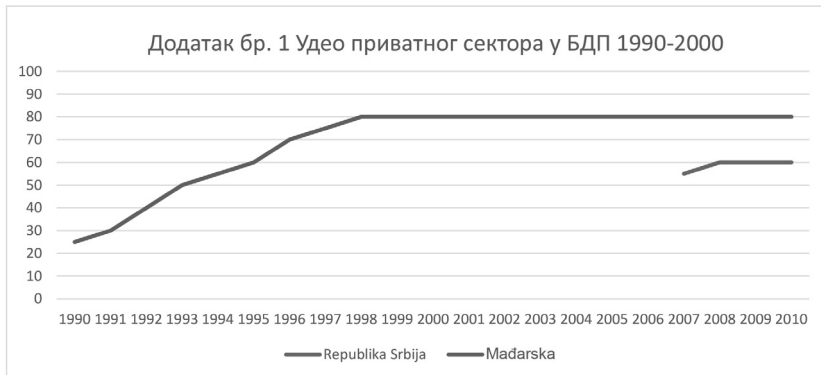
ходно подстиче програме Европске Уније; 5.) Завршетак процеса приватизације.³¹ „У новембру 2002. године ДПД је најавио да до 2005. године укупно може бити постигнут приход од приватизације у износу од 600 милијарди форинти, и да би држава требало да има власнички удео у тим предузећима која су одређена законом.”³²

КВАНТИТАТИВНА АНАЛИЗА ПРОЦЕСА ПРИВАТИЗАЦИЈЕ

Европска банка за обнову и развој у својој годишњој публикацији „Извештај о транзицији (енг. Транзитион репорт), пише о напретку државе у процесу транзиције. У оквиру овог извештаја постоје показатељи о структуралним и институционалним променама које укључују и показатеље о приватизацији великог обима и о приватизацији малог обима и до 2010. године су укључивале и показатеље о уделу приватног сектора у БДПу. Оцене које се дају у оквиру система показатеља приватизације већег обима су: 1 за мало приватног власништва у држави; 2 скоро готов свеобухватни приватизациони план, неколико приватизације већ извршених у држави; 3 више од 25% великих предузећа је у приватном власништву или у процесу приватизације, али са могућностима великих проблема у корпоративном управљању; 4. Више од 50% државних предузећа и пољопривредних земљишта су сада у приватном власништву са значајним напретком у корпоративном управљању овим предузећима; 4+ Значи стандард развијених индустријских привреда, више од 75% предузећа у приватном власништву са ефикасним системом корпоративног управљања. Оцене које се дају у оквиру система показатеља малог обима су: 1 мало напретка; 2 значајан део привреде приватизован; 3 свеобухватни програм приватизације скоро готов за имплементацију; 4 завршена приватизација малих предузећа са могућношћу трговања својинским правима; 4+ значи стандард развијених индустријских привреда, не постоји државно власништво малих предузећа, ефикасно трговање земљом.

31 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 57.

32 Karsai Gábor, “A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése”, у: *Privatizáció Magyarországon II. Kötet*, (ур: Báger Gusztáv), Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004, стр. 57.

Упоређивањем ових показатеља можемо оценити да је Републике Србије очигледно касније ушла у процес приватизације. Да Србија напредује спорије од Мађарске у овом процесу. Мађарски

приватни сектор у осмој години свог процеса приватизације је произвео 80% БДП (1998), док у осмој години приватизације у Србији, приватни сектор производи тек 60%БДП (2008). Такође се јасно види чињеница да Србија још није завршила процес приватизације, јер још није постигла показатеље које је Мађарска имала при крају своје приватизације.

Литература:

Бранко Радуловић, Стефан Драгутиновић, Студија случаја приватизација у Србији, Национална алијанса за локални економски развој, Београд, 2014.

Борис Беговић, Бошко Мијатовић, Чеетири године транзиције у Србији, Центар за либерално декомратске студије, Београд, 2005.

Славиша Орловић, Политички живот Србије, Између партократије и демократије, Службени Гласник, Београд, 2008.

Matolcsy György, "Privatizáció Magyarországon", u Privatizáció Magyarországon II. Kötet, Báger Gusztáv, Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004.

Karsai Gábor, "A privatizáció néhány gazdaságpolitikai összefüggése", u Privatizáció Magyarországon II. Kötet, Báger Gusztáv, Kovács Árpád Fejlesztési és Módszertani Intézet, Budapest, 2004.

Körösényi András, Tóth Csaba, Török Gábor, A magyar politikai rendszer, Osiris Kiadó, Budapest, 2003.

http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_a_magyar_politikai_rendszer/ch02s03.html

Sebastijan Stantic

A COMPARATIVE ANALYSIS OF PRIVATIZATION IN REPUBLIC OF SERBIA AND HUNGARY

Resume

Bearing in mind the overall importance of privatization for the process of transition of any societal system from plan-oriented to market-oriented, the author has decided

to explore and compare that phenomena in the context of Serbia (2000-2016) and Hungary (1990-2004). By analyzing the successive serbian and hungarian governments in that period and their policies, the author was able to point out all "key" institutional junctures which have paved the way for the process of privatization to develop in one or more directions, i.e. to produce more or less positive outcomes for the respective country. One of the main findings of research corroborates the fact that Serbia entered comparatively later in the process of privatization than Hungary, and with much more structural obstacles. If one takes the eighth year of the privatization process, he will find out that the hungarian private sector produced 80% of the hungarian GDP (1998), while the serbian one produced only 60% of the serbian GDP in that year.

Key words: privatization, tranzition, new public administration, state ownership, reprivatization, private sector, corporative management.

---

* Овај рад је примљен 18. 08. 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. 08. 2016. године.